

Grimstad, 02.12.2020

Høringssvar: Ny lov om erstatning fra staten til voldsutsatte

Stine Sofies Stiftelse arbeider for en barndom uten vold og overgrep gjennom å forebygge og avdekke vold og seksuelle overgrep mot barn, samt ivareta og følge opp barnet, deres pårørende og etterlatte. Stiftelsen arbeider mangfoldig med denne tematikken, vi utvikler og drifter konkrete tiltak og arbeider rettspolitisk for å styrke rettsikkerheten til volds- og overgrepsutsatte barn og deres trygge omsorgspersoner. Vårt innspill vil avgrenses til de punkter i høringsnotatet som er av betydningen for denne gruppen.

Stine Sofies Stiftelses synspunkter kort oppsummert:

- **Er overordnet sterkt imot** departementets forslag da det vil svekke voldsoffererstatningsordningen drastisk og frata de fleste voldsutsatte barn muligheten til å få erstatning.
- **Støtter ikke** departementets forslag om lovens virkeområde, herunder innskrenkningen av hvilke sakstyper som skal gi mulighet for å søke om erstatning.
- **Støtter ikke** forslaget om å frata søsken til drepte barn, muligheten for å få erstatning.
- **Støtter ikke** forslaget om samordning med alminnelig erstatningsrett.
- **Støtter ikke** forslaget om at det skal stilles krav om dom for å få utbetalt voldsoffererstatning.
- **Støtter ikke** forslaget om anmeldelse også i saker hvor det gjøres unntak fra kravet om dom. Mener det bør innføres unntak fra kravet om anmeldelse i saker som gjelder grov vold

og seksuelle overgrep mot barn når det er dokumentert at den voldsutsatte av helsemessige årsaker ikke er i stand til å anmelde forholdet.

- **Støtter ikke** forslaget om at voldsutsatte må gå til nytt erstatningssøksmål for å få utbetalt tilleggserstatning.
- **Støtter** forslaget om at dagens øvre grense på 60 G bør videreføres og at bestemmelsen gis tilbakevirkende kraft slik at den gjelder for allerede behandlede saker der det foreligger dom på erstatning.
- **Støtter ikke** forslaget om at det bare skal utbetales erstatning for handlinger skjedd i utlandet dersom straffesaken er behandlet i en norsk domstol.
- **Støtter** forslaget om at det i større utrekning skal søkes regress fra skadevolder, **men ikke** på en slik måte at dette går på bekostning av voldsutsattes mulighet til å få erstatning.
- **Støtter ikke** de foreslåtte korte søknadsfristene, da dette vil ramme voldsutsatte barn og unge svært hardt.
- **Støtter forslaget** om fri rettshjelp til voldsutsatte – fortrinnsvis ved å beholde dagens ordning hvor det ikke stilles krav om dom (se punkt 18).

Punkt 5 Hvilke handlinger man kan få erstatning for

Departementets forslag

Departementet foreslår å fjerne kravet om personskade og knytte ordningens virkeområde til spesifikke bestemmelser i straffeloven. Det foreslås at det ikke stilles ytterligere krav til handlingens alvorlighet eller lignende, men at det er tilstrekkelig at handlingen er omfattet av de opplistede straffebudene.

Forslaget innebærer at det kun ytes erstatning i følgende tilfeller:

- Terrorhandlinger (alminnelige og grove)
- Grov vold, trusler, eller grovt skadeverk mot offentlig tjenesteperson
- Grov tvang
- Tvangsekteskap
- Grov frihetsberøvelse
- Menneskehandel (alminnelig og grov)
- Slaveri
- Grove trusler
- Grov kroppskrenkelse
- Kroppsskade (alminnelig og grov)
- Drap
- Uaktsom forvoldelse av død
- Mishandling i nære relasjoner (alminnelig og grov)
- Kjønnsslemlestelse (alminnelig og grov)
- Voldtekt (alminnelig og grov)
- Grovt uaktsom voldtekt
- Misbruk av overmaktsforhold
- Seksuell omgang med innsatte
- Voldtekt av barn under 14 år (alminnelig og grov)
- Seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år
- Incest
- Søsken incest
- Seksuell omgang mellom andre nærstående
- Grovt ran

Stiftelsens synspunkter

Departementets forslag innebærer en betydelig innskrenkning av dagens ordning ettersom flere sakstyper foreslås fjernet. Departementet foreslår blant annet å fjerne følgende sakstyper:

- Brudd på oppholds- og besøksforbud
- Tvang
- Frihetsberøvelse
- Omsorgsunndragelse
- Trusler
- Hensynsløs atferd
- Kroppskrenkelse (alminnelig)
- Seksuell handling uten samtykke
- Seksuelt krenkende atferd mv. ovenfor barn under 16 år
- Fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn

De foreslåtte innskrenkningene vil blant annet innebære at det i saker der barn blir utsatt for vold fra sine omsorgspersoner, men der det ikke kan sannsynliggjøres at volden er alvorlig eller gjentatt (som ofte er tilfelle), vil ikke barnet lenger ha krav på erstatning. Mange familievoldssaker justeres ned til

straffeloven § 271 om kroppskrenkelse, fremfor § 282 om mishandling i nære relasjoner, som setter vilkår om at mishandlingen må være alvorlig eller gjentatt. Ei heller i saker hvor gjerningspersonen fremstiller seksuelle overgrep mot barn og sprer dette på internett, vil barnet etter den nye loven ha mulighet til å søke om erstatning. Dette kan være saker hvor gjerningspersonen tar bilder eller film av barn nakne, redigerer disse bildene/filmene slik at det ser ut som om barnet blir utsatt for overgrep og sprer materialet. Videre vil departementets forslag ramme trusselutsatte barn og familier, som ikke vil kunne få erstatning dersom trusselutøver bryter oppholds- eller besøksforbud.

Stiftelsen støtter ikke departementets forslag. Dersom det skal gjøres endringer i dagens lov mener stiftelsen voldsoffererstatningsutvalgets forslag bør legges til grunn. Utvalgets forslag knytter seg også til bestemte straffebud (som kan gjøre ordningen mindre dynamisk enn i dag), men rommer flere sakstyper enn departementets forslag. I tillegg presumeres personskade for en rekke av sakstypene,¹ som etter stiftelsens syn vil kunne skape den nødvendige forutberegnelighet for de voldsutsatte.

Punkt 6 Hvem kan få erstatning

Departementets forslag

Departementet foreslår at ny ordning skal følge alminnelig erstatningsrett. Forslaget innebærer en innskrenking av personkretsen sammenlignet med dagens ordning. Søsken anses ikke som etterlatt etter skadeerstatningslovens bestemmelser, og vil med det nye forslaget ikke ha rett på erstatning fra skadevolder.

Stiftelsens synspunkter

Stiftelsen er sterkt imot departementets forslag. Departementet argumenterer for at det sjelden utbetales oppreisning til søsken etter voldsoffererstatningsloven. Stiftelsen kjenner til flere barn som har opplevd at deres søsken er blitt drept, og synes det er et stort svik at departementet ønsker å frata denne gruppen muligheten til å få erstatning.

¹ NOU 2016: 9 Rettferdig og forutsigbar voldsoffererstatning, s. 73-95.

Punkt 7 Beviskrav

Departementets forslag

Departementet forslår at ny ordning skal følge alminnelig erstatningsrett, slik at de som har fått dom for erstatning mot skadevolder vil kunne få utbetalt erstatning fra staten. I de tilfellene der det ikke foreligger dom, foreslår departementet at forvaltningen anvender de samme bevisreglene som en domstol ville ha gjort. Det strafferettslige beviskravet innebærer at det må bevises utover enhver rimelig tvil at vedkommende har begått den straffbare handlingen. I sivile saker (erstatningssaker) er hovedregelen at krav må bevises med alminnelig sannsynlighetsovervekt. Gjelder saken en særlig klanderverdig og stigmatiserende handling, stilles det strengere krav til beviset. Det må da være klar sannsynlighetsovervekt for at handlingen er utført.²

Stiftelsens synspunkter

I saker om vold og seksuelle overgrep mot barn, er barnets forklaring ofte eneste bevis. Dette har vist seg å være utslagsgivende i noen enkeltsaker stiftelsen har fått kjennskap til. Verken barnets forklaring eller langvarig medisinsk dokumentasjon som understøtter denne, har vist seg tilstrekkelig for å oppnå det strenge beviskravet i dagens voldsoffererstatningslov. Konsekvensen er at noen voldsutsatte får avslag på sine søknader til tross for langvarige og traumatiserende overgrepserfaringer.

Stiftelsen mener derfor at det bør innføres et lavere beviskrav i ny voldsoffererstatningslov. I tillegg til den økonomiske oppreisningen ved å motta voldsoffererstatning, vil en erstatning også innebære en viktig annerkjennelse fra staten av hva barnet har opplevd. Våre erfaringer fra Stine Sofie Senteret, viser at det er av stor betydning for barna å føle at de har blitt trodd.

Stiftelsen støtter derfor ikke departementets forslag, men stiller seg bak mindretallet i voldsoffererstatningsutvalget. Mindretallet foreslår at beviskravet om alminnelig sannsynlighetsovervekt bør gjelde både for det å sannsynliggjøre at den kriminelle handlingen har funnet sted, og for å sannsynliggjøre personskaden (i de tilfeller der den ikke presumeres).

² Se for eksempel Rt. 2003 side 1671 avsnitt 34.

Punkt 8 Krav til utfall i saken

Departementets forslag

Departementet foreslår at det som hovedregel stilles som vilkår for å få erstatning fra staten at det foreligger dom eller rettsforlik som gir den voldsutsatte rett på erstatning fra skadevolder. Erstatningen kan være tilkjent i forbindelse med en straffesak, eller den kan være tilkjent i en sivil sak mot skadevolder. Unntak foreslås dersom påstått skadevolder er ukjent, død, under 15 år eller utilregnelig og i saker med et stort antall fornærmede.

Stiftelsens synspunkter

Stiftelsen er sterkt imot dette forslaget. Inngangsbilletten til voldsoffererstatning i dag, er enkelt forklart at forholdet må være anmeldt, at det foreligger klar sannsynlighetsovervekt for at de straffbare forholdene har funnet sted og alminnelig sannsynlighetsovervekt for skaden voldsutsatte er påført. Søknaden kan sendes digitalt av voldsutsatte selv, eller med bistand fra advokater eller andre hjelpere. Dette er for mange voldsutsatte allerede en høy terskel.

Det nye forslaget fra justisdepartementet, hever denne terskelen dramatisk ved at det utelukkende skal kunne tilkjennes voldsoffererstatning dersom gjerningspersonen er dømt til å betale erstatning i domstolen. Erstatningskravet skal enten fremmes i forbindelse med straffesaken, dersom saken er henlagt må den voldsutsatte gå til sivil søksmål mot gjerningspersonen og få dom for erstatning for å kunne få voldsoffererstatning fra staten.

Stine Sofies Stiftelse frykter at denne endringen vil gjøre at svært få voldsutsatte barn vil kunne få tilkjent voldsoffererstatning. Det er fordi kun et fåtall av saker som gjelder vold og overgrep mot barn når domstolene. Tall fra Stine Sofie Senteret viser at **kun 2 av 10** voldsutsatte barn som har søkt opphold på senteret, har fått dom i straffesaken mot gjerningspersonen. Kun **13 prosent** har fått tildelt voldsoffererstatning, og det vil trolig bli enda færre barn som blir tilkjent voldsoffererstatning dersom de foreslåtte endringene blir en realitet.³

Stiftelsen er videre kjent med at svært mange saker blir henlagt på bevisets stilling. Tall fra SSB viser at **55 prosent** av alle anmeldelser av mishandling i nære relasjoner, og 38 prosent av anmeldelser av andre typer familievold henlegges på bevisets stilling. **Halvparten** av de anmeldte volds- og seksuallovbruddene mot barn under 16 år er avgjort uten at rettssystemet har utpekt en eller flere

³ Statistikknotat Stine Sofie Senteret, 2020. (Kan tilsendes om ønskelig).

gjerningspersoner – da som oftest på grunn av manglede bevis. **Kun 35 prosent** av alle anmeldte seksuallovbrudd mot barn under 16 år, og **kun 28 prosent** av alle anmeldte tilfeller av vold og mishandling mot barn under 16 år, endte opp med en straffereaksjon til en eller flere gjerningspersoner. **Kun en av tre** anmeldelser av seksuallovbrudd mot barn under 16 år endte opp med en straff ilagt av domstolene – da som oftest med en dom på ubetinget fengsel.⁴

Ifølge forslaget til ny voldsoffererstatningslov skal barna som har fått sin sak henlagt gå til sivil søksmål mot gjerningspersonen for å kunne få erstatning. Vi mener det er alt for mye å forlange av de voldsutsatte barna! For det første er barn helt avhengig av hjelp fra voksne for å få til dette. Det legger et stort ansvar på foreldre, foresatte eller verger som må følge opp barnets rettigheter. Våre erfaringer fra møte med disse familiene på Stine Sofie Senteret, viser at foreldre og foresatte sjelden har ressurser eller krefter til å gå til sak. Familiene har som oftest mer enn nok med å gjenopprette en normal hverdag for barnet etter det vonde har skjedd. Enda vanskeligere blir det dersom volden eller overgrepene har skjedd i nær familie. Å gå til sak mot en forelder du enten bor sammen med eller har samvær med, setter barna i en umulig konflikt. Det er heller ikke gitt at den trygge voksne i barnets liv, tør å støtte sitt eget barn i søksmål mot voldsutøver. Det kan skape store konflikter i familien som vil gjøre hverdagen til barnet enda vanskeligere.

Stiftelsen er sterkt imot departementet forslag om krav om dom. Stiftelsen støtter imidlertid voldsoffererstatningsutvalgets forslag om at det etter ny lov fortsatt skal kunne utbetales voldsoffererstatning selv om det ikke foreligger dom eller skyldkonstaterende påtaleavgjørelse.

Punkt 9 Øvrige vilkår for å få erstatning

Departementets forslag

Departementet foreslår at det stilles krav om at forholdet det søkes erstatning for er anmeldt. I saker der det gjøres unntak fra kravet om dom,⁵ foreslår departementet at det både stilles krav om anmeldelse og at søker har bistått ved etterforskningen. Departementet foreslår at det fortsatt skal være et vilkår for å få erstatning at den voldsutsatte samtykker i at kravet går over på staten.

Stiftelsens synspunkter

Stiftelsen mener det er flere betenkeligheter med både dagens ordning og departementets endringsforslag.

⁴ [SSB Fra overgrep til straff](#) – Statistikk om familievold og lovbrudd mot barn i straffesakskjeden 2010-2017, s. 4-5.

⁵ (i saker der skadevolder er ukjent, død, under 15 år eller utilregnelig og i saker med et stort antall fornærmede)

Anmeldelsesvilkåret

Et av grunnvilkårene for å søke om voldsoffererstatning etter dagens ordning er at forholdet er anmeldt. Det følger av voldsoffererstatningsloven § 3 tredje ledd at det kan gjøres unntak fra anmeldelsesvilkåret i «særlige tilfeller». Forarbeidene viser at dette er en snever unntaksregel. Ved vurderingen skal det legges vekt på hvor godt saken er dokumentert, om det er vektige grunner for å unnlate å anmelde, og samfunnets interesse i at handlingen blir anmeldt. Nemndspraksis viser også at unntaksregelen har et snevert anvendelsesområde. Det gjøres hovedsakelig kun unntak fra kravet om anmeldelse der gjerningspersonen er død, eller hvor forholdet er foreldet.

I NOU 2016: 9 Rettferdig og forutsigbar voldsoffererstatning, delte utvalget seg i et mindretall og et flertall vedrørende rekkevidden av unntaksvilkåret. Flertallet mente at det kun skulle kunne gjøres unntak i tilfeller hvor en anmeldelse ville være åpenbart hensiktsløs, herunder hvor gjerningspersonen er død eller der gjerningspersonen er under den kriminelle lavalder. Mindretallet, medlem Austegard, fremhevet behovet for å kunne gjøre unntak i tilfeller der den voldsutsatte er påført så alvorlige psykiske eller fysiske belastninger at anmeldelse ikke er forsvarlig med hensyn til søkerens psykiske helse. Det ble foreslått at denne unntaksadgangen skulle begrenses til å omfatte grov vold og seksuelle overgrep mot barn, og at den voldsutsatte dokumenterer ved spesialisterklæring at en anmeldelse vil forverre søkers helsetilstand.

Stiftelsen har sett at departementet har vurdert unntak fra anmeldelsesvilkåret for voldsutsatte barnevernsarbeidere og sykepleiere underlagt taushetsplikt. Vi mener departementet i så tilfelle også bør vurdere unntak for voldsutsatte barn som ikke tør, eller har mulighet til å anmelde på grunn av sin fysiske og psykiske helse.

Stine Sofies Stiftelse støtter med andre ord ikke departementets forslag, men stiller oss bak forslaget til voldsoffererstatningsutvalgets mindretall (som ble gitt med presumsjon for at det ikke stilles vilkår om dom).

For øvrig, vil vi bemerke at departementets forslag om å kreve anmeldelse i saker hvor gjerningspersonen er død eller under den kriminelle lavalder, fremstår grunnløst og urimelig. Straffeforfølgning er i slike saker uansett utelukket. Forslaget fremstår følgelig kun som en unødvendig barriere, som ikke tjener annet formål enn å ekskludere enda flere voldsutsatte fra å kunne søke om erstatning.

Krav om at søker har bistått etterforskningen

Departementet foreslår en skjønnsmessig bestemmelse som stiller krav til at voldsutsatte bistår politiet i etterforskningen for de saker hvor det ikke stilles krav om dom.

Voldsoffererstatningsutvalget på sin side foreslo å fjerne dette kravet og mente at det var tilstrekkelig med anmeldelse.

Stine Sofies Stiftelse har forståelse for departementets argumentasjon om at voldsutsattes bistand til politiets etterforskning kan være viktig for å hindre at andre blir utsatt for vold og overgrep. Det presiseres at det ikke bør stilles krav utover at det at skadelidte avgir forklaring eller redegjør for hendelsesforløpet. Vi mener imidlertid dette vilkåret er lite hensiktsmessig i saker hvor det uansett ikke vil være aktuelt med straffeforfølgelse av skadevolder. Muligheten til å søke om erstatning bør etter vår mening ikke knyttes til voldsutsattes bistand til politiet, og støtter følgelig voldsoffererstatningsutvalgets forslag om å fjerne dette kravet.

Samtykke til at krav går over på staten

Departementet mener det fortsatt skal være et vilkår for å få erstatning at den voldsutsatte samtykker til at kravet går over på staten. Stiftelsen er ikke uenig i dette, men det må da innføres løsninger som gjør at de voldsutsatte får dette med seg og eventuelt purres opp. Vi er blant annet kjent med en sak hvor etterlatte mistet sitt erstatningskrav fordi vedkommende glemte å samtykke. I ettermæle av traumatiske tap eller traumatiske hendelser, er det forståelig at slike formaliteter lett kan forglemmes. Det fremstår urimelig at dette skal utelukke muligheten til å få voldsoffererstatning.

Punkt 11 Forholdet til domstolens utmåling av erstatning

Departementets forslag

Departementet foreslår at ny ordning fullt ut skal følge domstolenes utmåling av erstatning, og at den voldsutsatte skal få utbetalt den samme erstatningen som domstolene har dømt skadevolder til å betale. Adgang til å fremme tilleggssøknad (menerstatning og erstatning for tap i fremtidig inntekt), vil bli innskrenket ettersom slike søknader bare aksepteres i den grad det foreligger ny dom for disse tilleggskravene.

Stiftelsens synspunkter

I dag har voldsutsatte muligheten til å søke om erstatning flere ganger. Det kan være aktuelt dersom det oppstår tilleggskrav som voldsutsatte ikke nødvendigvis var klar over før på et senere tidspunkt.

Eksempelvis at skadene voldsutsatte ble påført var større enn først antatt, eller at det er oppstått behov for lengre behandlingsløp og lignende. Departementets forslag innebærer at voldsutsatte må gå til ny erstatningssak mot skadevolder for å kunne få utbetalt erstatning for sine tilleggskrav. Som allerede nevnt mener stiftelsen det i utgangspunktet er urimelig å kreve at voldsutsatte må gå til sivil søksmål mot skadevolder for å kunne få voldsoffererstatning. At voldsutsatte i tillegg må gå til sak for å få utbetalt erstatning for tilleggskrav er etter vårt syn både prosessdrivende og lite skånsomt ovenfor voldsutsatte. Voldsutsatte har sjelden verken helse eller økonomi til å gå til ny rettsak mot skadevolder. Vi støtter følgelig ikke departementets forslag.

Punkt 12 Avkortning

Departementets forslag

Departementet foreslår at ny lov også bør ha en øvre grense på 60 G på vedtakstidspunktet som kan fravikes i særlige tilfeller. Departementet foreslår imidlertid at grensen skal beregnes per person og ikke per skadetilfelle. Som utvalgets mindretall, foreslår departementet å gi bestemmelsen tilbakevirkende kraft, slik at den gjelder for alle saker som fremmes etter at ny lov trer i kraft, og i tillegg får virkning for allerede behandlede saker der det foreligger dom for erstatning. Videre foreslås det å fjerne nedre grense for hvor mye den voldsutsatte kan få i erstatning (1000 kr).

Stiftelsens synspunkter

Stine Sofies Stiftelse støtter departementet og voldsoffererstatningsutvalgets mindretall sitt syn om at dagens øvre grense på 60 G bør videreføres, og få virkning for alle tidligere saker der det foreligger dom for erstatning. Stiftelsen støtter også fjerning av nedre grense for voldsoffererstatning.

Punkt 14 Geografisk virkeområde

Departementets forslag

Departementet forslår at ny ordning skal gjelde for alle handlinger skjedd i riket, uavhengig av om skadelidte er bosatt her. Det foreslås videre at det gis erstatning for handlinger skjedd i utlandet dersom straffesaken er behandlet ved norske domstoler. Departementet foreslår at det i disse sakene utelukkende skal utbetales erstatning til voldsutsatte som har bosted i Norge, men skisserer en alternativ løsning der utenlandske borgere i disse sakene kan få erstatning for økonomisk tap.

Departementet har problematisert om barn fra andre land enn Norge kan få erstatning fra Norge. Bakgrunnen for denne problemstillingen er saker der nordmenn betaler for seksuelle overgrep mot

barn i fattige land. Slike saker gjelder både handlinger begått i Norge ved hjelp av internett og medvirkning til straffbare handlinger begått i utlandet. Barna det er snakk om er utsatt for alvorlige straffbare handlinger foretatt eller initiert av norske statsborgere. Departementet er imidlertid bekymret for at utbetaling av erstatning til disse barna kan gi utenlandske familier incentiver eller motivasjon til å godta nettovergrep på egne barn. Departementet mener en mulig løsning kan være at staten dekker erstatning for skade på person (økonomisk tap), men ikke oppreisning og menerstatning til utenlandske voldsutsatte. Utvalget har foreslått at erstatning i disse tilfellene bare skal gis dersom skadelidte er barn, mens departementet mener en slik løsning bør gjelde generelt og ikke bare for barn.

Stiftelsens synspunkter

Etter dagens ordning kan det ytes erstatning for handlinger i utlandet «når særlige grunner tilsier det»,⁶ dersom skadelidte har bopel i riket på hendelsestidspunktet. Stiftelsen mener denne ordningen bør videreføres fremfor å stille krav om at straffesaken må være behandlet av norske domstoler. Departementets forslag vil gjøre det tilnærmet umulig for norske barn som har blitt utsatt for vold eller overgrep i utlandet, å få erstatning.

Stiftelsen ser at det er flere utfordringer med å yte erstatning til utenlandske barn som blir utsatt for overgrep foretatt eller initiert av norske statsborgere. Likevel mener vi det er viktig å likestille forpliktelsene Norge har ovenfor norske og utenlandske barn som blir utsatt for vold eller seksuelle overgrep. Vi har ingen umiddelbar løsning på hvordan en kan forhindre at erstatningsutbetaling blir et incentiv for flere overgrep, men vi mener dette burde utredes nærmere fremfor å begrense erstatningen til overgrepsutsatte barn til kun å dekke økonomisk tap.

Punkt 15 Regress

Departementets forslag

Ett av hovedformålene ved forslaget til ny lov, er ifølge departementet å sikre at skadevolder stilles til ansvar for sine handlinger. Gjeldende lov og praksis om regress er uklar, og det er opp til voldsoffererstatningsmyndighetene å avgjøre om det skal kreves regress. Departementets klare standpunkt er at det alltid bør kreves regress i saker der det foreligger dom eller skadevolder har akseptert ansvar. Slik blir skadevolder ansvarliggjort, og staten kan få hele eller deler av sitt utlegg

⁶ Voldsoffererstatningsloven § 2 andre ledd

tilbake. Det er ikke rimelig at fellesskapet skal betale erstatningsbeløp skadevoldere er dømt til å betale når skadevolder er betalingsdyktig. Departementet foreslår derfor å lovfeste at det skal kreves regress i saker hvor det foreligger dom eller rettsforlik for kravet.

Stiftelsens synspunkter

Stine Sofies Stiftelse er enig i at skadevoldere i størst mulig grad bør stilles til ansvar for sine handlinger og at det bør søkes regress i større utstrekning enn det gjøres i dag. Vi er imidlertid prinsipielt uenig i at det kun skal kunne tilkjennes erstatning der det foreligger dom eller rettforlik i saken. Dette går sterkt utover voldsutsatte som enten har fått saken sin henlagt, eller som ikke har helsemessige eller økonomiske forutsetninger for å ta saken til retten.

Punkt 16 Saksbehandlingsregler

Departementets forslag

Søknadsfrister

Departementet foreslår å innføre søknadsfrister som skal erstatte dagens regler om foreldelse. Forslaget innebærer at søknadsfristen settes til tre måneder etter at rettskraftig dom har falt i saken mot skadevolder. I saker der gjerningspersonen er død, ukjent, under 15 år eller utilregnelig foreslås det at den voldsutsatte fremsetter søknad om erstatning til kontoret for voldsoffererstatning, innen 6 måneder eller 1 år etter at det foreligger endelig påtaleavgjørelse i saken.

Stiftelsens synspunkter

Søknadsfrister

I dag er det tilstrekkelig at voldsutsatte barn fremmer søknad om voldsoffererstatning innen de fylt 21 år. Dette er ment å være et sikkerhetsnett for tilfeller der vergene ikke har sørget for å søke i tide. Stiftelsen er derfor forskrekket over at departementet nå vil innføre søknadsfrister på tre måneder der det foreligger rettskraftig dom og en frist på enten seks måneder eller ett år dersom påtalemyndigheten har henlagt saken, fristene begynner å løpe fra den dagen barnet har fylt 18 år. Voldsutsatte barn og ungdom er prisgitt at voksne følger opp og tar ansvar for at deres rettigheter blir oppfylt. Ikke alle foreldre har ressurser eller evne til å følge opp, noen vet ikke en gang om muligheten til å søke om voldsoffererstatning. Departementet uttaler at «det må forutsettes at en person som har nådd myndighetsalder er i stand til å ivareta sine egne interesser, også når det gjelder følsomme saker som dette». Vi er rystet over departementets argumentasjon, og synes det er et svik mot barn som har

vært utsatt for vold og overgrep, at de skal ha så lite tid til å områ seg etter de er fylte 18 år. Stiftelsen er sterkt imot dette forslaget.

Punkt 18 Fri rettshjelp til voldsutsatte

Departementets forslag

Departementet foreslår å innføre stykkprisbetaling for bistand til voldsutsatte i erstatningssak mot skadevolder. Det foreslåtte kravet om dom innebærer at de som har fått saken henlagt etter bevisets stilling eller på grunn av foreldelse, må gå til sivilt søksmål og få dom for erstatning for å kunne få kravet utbetalt fra staten, med mindre skadevolder er ukjent. Den voldsutsatte har krav på fritt rettsråd og fri sakførsel i erstatningssak mot skadevolder uten behovsprøving, det vil si uavhengig av inntekten eller formuen til den voldsutsatte, jf. rettshjelploven § 11 første ledd nummer 4 og § 16 første ledd. Fritt rettsråd skal dekke nødvendig rådgivning og bistand til å vurdere om det er grunn til å fremme et erstatningssøksmål mot skadevolder, eller til å få kravet fremmet i en straffesak mot vedkommende. Den voldsutsatte har også krav på fri sakførsel for å prøve saken for domstolen, jf. rettshjelploven § 16 første ledd. Fri sakførsel omfatter dekning av salæret til advokaten, behandlingsgebyr etter rettsgebyrloven og ulike sideutgifter.

Stiftelsens synspunkter

Som nevnt under punkt 8 er stiftelsens sterkt imot departementets forslag om å stille krav om dom i saken, for at voldsutsatte skal kunne motta voldsoffererstatning. Hvis dette forslaget mot formodning skulle få tilslutning er det av stor betydning at det ytes fri rettshjelp til voldsutsatte uten behovsprøving.

Stiftelsen håper og tror at kravet om dom ikke blir innført i etterkant av denne høringsrunden, og finner det derfor nødvendig å gjengi våre synspunkter om fri rettshjelp til voldsutsatte slik dette ble formulert i vår høringsuttalelse til NOU 2020: 5 Likheter for loven⁷:

Saker om voldsoffererstatning

Overordnet ser stiftelsen med bekymring på flere av høringene som er lagt frem denne høsten. Ny lov om voldsoffererstatning og ny lov om rettshjelp, vil samlet innebærer en enorm svekkelse av rettighetene til voldsutsatte barn.

⁷ [Høring - Rettshjelpsutvalgets utredning NOU 2020:5 - regjeringen.no](https://www.regjeringen.no/horing-rettshjelpsutvalgets-utredning-NOU-2020-5)

I dag har den skadde rett til behovsprøvd rettshjelp ved søknad om voldsoffererstatning fra staten og ved klage over søknad på slik søknad. Rettshjelpsordningen er subsidiær til dekning gjennom bistandsadvokatordningen eller forvaltningsloven.

Voldsoffererstatningsutvalget foreslo å innføre en rett til tre timers fritt rettsråd i forbindelse med søknad om voldsoffererstatning. Flertallet i NOU 2016: 9 ville begrense retten til å få advokatutgiftene dekket til der de skadelidte når frem med søknaden om voldsoffererstatning. Stiftelsen støttet mindretallets forslag som innebar en rett til tre timers fritt rettsråd uten slik begrensning.

Rettshjelpsutvalget på sin side foreslår å oppheve retten til rettshjelp i saker om voldsoffererstatning fra staten. Dette begrunnes med at søknads- og klageprosessen er enklere enn alminnelige erstatningssaker. Det vises videre til at kontoret for voldsoffererstatning og statens sivilrettsforvaltning har veiledningsplikt og at støttesenteret for kriminalitetsutsatte gir hjelp. Utvalget mener veiledningsplikten fungerer godt på dette området og at det derfor normalt bør være unødvendig med advokat i disse sakene.

Stiftelsen støtter ikke rettshjelpsutvalgets forslag, og vi stiller oss undrende til begrunnelsen. At dagens søknads- og klageprosess er enklere enn alminnelige erstatningssaker, mener vi ikke er et godt argument for å frata voldsutsatte muligheten til å få hjelp til å søke. Barn som er utsatt for vold eller seksuelle overgrep og deres trygge omsorgspersoner, er ofte så slitne og tappet for krefter at det å ta stilling til voldsoffererstatning er stor tilleggsbelastning i en ellers krevende hverdag. Vi erfarer at flere synes det er vanskelig å fylle ut søknad og at de er usikre på hvilken informasjon som er viktig å få med for å underbygge sine krav. Gjennom vår juridiske veiledningstjeneste er vi også blitt gjort oppmerksomme på at veiledningen fra statens sivilrettsforvaltning og kontoret for voldsoffererstatning varierer i kvalitet og omfang. Enkelte forteller at de kun har blitt henvist til hjemmesidene hvor de kan lese mer om voldsoffererstatning.

Stiftelsen er videre kjent med at Støttesentrene for kriminalitetsutsatte kan bistå volds ofre med å sende inn søknad om voldsoffererstatning. Vi har erfaring med at enkelte støttesentre skjønner denne oppgaven på en god måte. Vi er imidlertid usikre på om dette er tilfelle ved alle landets støttesentre. Vi mener det er uforsvarlig å sette denne oppgaven ut til

støttesentrene uten at det er gjennomført en grundig vurdering av hvor godt rigget de ulike støttesentrene er for å håndtere en slik oppgave, både faglig og ressursmessig.

Stiftelsen mener på denne bakgrunn at saker om voldsoffererstatning må inntas som et prioritert område, og det legges opp til en ordning som tilsvarer mindretallets forslag i NOU 2016: 9 – rett til tre timers fritt rettsråd i forbindelse med søknad om voldsoffererstatning uten begrensingen om at søknaden må føre frem.

Stine Sofies Stiftelse vil komme med en avsluttende oppfordring til våre folkevalgte:

Vold og overgrep mot barn er satt som en av de viktigste prioriteringene til sittende regjering. Vi synes derfor det er underlig at departementet nå går inn for å legge voldsoffererstatningsordningen i bunnsjiktet sammenlignet med de øvrige nordiske land, med de voldsutsatte barna som de desidert største taperne. Med unntak for Finland, stiller verken Danmark, Sverige eller Island krav om at det må foreligge dom i saken. Fremfor å innskrenke dagens ordning mener vi departementet heller bør se på hvordan den kan styrkes.

Med vennlig hilsen

Ada Sofie Austegard

Generalsekretær

Stine Sofies Stiftelse

Malin Albrechtsen van der Hagen

Juridisk rådgiver

Stine Sofies Stiftelse